

Socio-philosophical foundations of spiritual growth at a new stage of national development of Uzbekistan

Rustam NORLIEV¹

Termez State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021

Received in revised form

20 February 2021

Accepted 15 March 2021

Available online

5 April 2021

ABSTRACT

This article analyzes the features of national development and spiritual progress. The importance of spiritual growth in the ongoing reforms in the development of civil society is studied, and these processes are analyzed from a philosophical point of view. The issue of the attention that our government pays to the development of spirituality and religious and moral processes has also been studied in detail.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

spiritual growth,
culture,
religion,
national development,
historical and cultural
heritage,
spiritual culture.

Ўзбекистон миллий тараққиётининг янги босқичида маънавий юксалишнинг ижтимоий-фалсафий асослари

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:
маънавий юксалиш,
маданият,
дин,
миллий тараққиёт,
тарихий-маданий мерос,
маънавий маданият

Мазкур мақолада, миллий тараққиёт ва маънавий юксалишнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Фуқаролик жамиятини ривожлантиришда амалга оширилаётган ислоҳотларда маънавий юксалишнинг аҳамияти ўрганилиб, ушбу жараёнлар фалсафий жиҳатдан таҳлил қилинган. Шунингдек, маънавий ва диний-ахлоқий жараёнлар тараққиётига хукуматимиз томонидан қаратилаётган эътибор масаласи ҳам ҳар томонлама ўрганилган.

---

¹ PhD of philosophical sciences, Termez State University, Termez, Uzbekistan
e-mail: norliyevr@tersu.uz

Социально-философские основы духовного роста на новом этапе национального развития Узбекистана

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

духовный рост,
культура,
религия,
национальное развитие,
историческое и
культурное наследие,
духовная культура.

В данной статье анализируются особенности национального развития и духовного прогресса. Изучена важность духовного роста в проводимых реформах в развитии гражданского общества и эти процессы проанализированы с философской точки зрения. Детально изучен также вопрос о внимании, которое наше правительство уделяет развитию духовности и религиозно-нравственным процессам.

КИРИШ ВА ДОЛЗАРБЛИГИ

Мамлакатимизда фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнида маънавий юксалиш кенг маънодаги миллий тараққиётнинг ички тизимларига оид таркибий қисмидир. Стратегик мақсад нуқтаи назаридан инсон ва жамият тараққиёти маънавият билан ўлчанади. Шунинг учун маънавий юксалиш жараёни миллий тараққиётнинг нафақат белгиси, худди шунингдек, мақсади ҳамдир. Демак, маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёнини ижтимоий феномен сифатида умумтараққиётнинг мақсади билан уйғунликда қараш зарур. Юқорида қайд этганимиздек, маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёни жамиятнинг стратегик мақсадларига хизмат қиласи, ўзининг хусусиятлари ва функционал вазифаларини белгилашдан ана шу мақсадлардан келиб чиқади. Бу ҳол маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёнига ҳам тааллуқлидир.

МЕТОДЛАР ВА ЎРГАНИЛИШ ДАРАЖАСИ

Мақола умумий қабул қилинган методлар – муаммовий-мақсадли ва функционал ёндашув, диалектик таҳлил, қиёсий-мантикий таҳлил, фалсафий мушоҳада усуllibаридан кенг қўлланилиб, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг маънавий юксалиш билан ўзаро диалектикаси баён этилган.

Мустақиллик даврида мамлакатимизда ушбу мавзу К.Назаров, У.Идиров, М.Қуронов, Э.Бобомуродов, Д.Пўлатова каби олимларнинг тадқиқотларида ҳам ёритилган.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Муҳтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев 2020 йил 24 январда Олий Мажлисга йўллаган мурожаатномасида маънавий юксалиш ғоясининг муҳимлигига тўхталиб, шундай деган эди: “Жамиятимизда аҳоли, айниқса, ёш йигит-қизларимизнинг маънавий ва маърифий савиасини доимий юксалтириш – биринчи даражали аҳамиятга эгадир. Шу боис, “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” деган дастурий ғоя асосида, ёшларни она юргуга садоқат руҳида тарбиялаш, уларда ташаббускорлик, фидойилик, ахлоқий фазилатларни шакллантириш – ўта шарафли вазифадир” [1].

Маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёни субъект (шахс, миллат, ҳалқ)нинг экзистенционал борлиқда ўзининг тарихий-маданий, ижтимоий-ахлоқий

диний-рухий, бадиий-эстетик қадриятларига, борлиқни билишда гносеологик тажрибаларига эга эканини идрок этишидир [2,3].

Жамият ҳаётини демократлашириш даврида маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёни халққа, миллатга оид рамз, белги, анъана ва қадриятлар орқали ҳам ўз хусусиятини намоён қиласди. Дунёда ўзининг муайян давлат рамзларига эга бўлмаган халқ, миллат йўқ. Айнан рамзлар кишиларни бир-бирига яқинлашини тезлаштиради, улардаги умумийликни ёрқин намоён этади. Зоро, миллий тимсоллар ва рамзларнинг ҳар бири миллий ғуруримизни юксалтишига хизмат қиласди. Уларнинг ҳар бири катта бир дарслик, кучли тарбия воситаси ҳисобланади [4, Б. 303].

Маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёни биринчидан, халқимиз яратган маънавий-ахлоқий қадриятларни, меросни ўзлаштишига, ва миллий тараққиёт жараёнига, иккинчидан, шахсни инсоний фазилатларини намоён этишига, жамиятда инсонпарварликни мустаҳкамлашга ундейди. Шу тариқа маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёнининг ўзи маънавий-ахлоқий фазилатлар, инсонпарварлик тарзида намоён бўлади [5, 6]. Бу эса уни, яъни маънавий юксалиш ва миллий тараққиёт жараёнини умуминсоний қадриятлар билан уйғуналашишга олиб келади.

Миллий тараққиёт ва маънавий юксалишнинг ўзига хос хусусиятларидан бири бу – тарбиядир. мустақиллик кўлга киритилган бошлаб мамлакатимизда ёшларнинг онги ва тафаккурига миллий ўзлигимизни аглашнинг муҳим омили сифатида қаралди ва бугунги кунда давлат сиёсати даражасига кўтарилиди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрьдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” ги фармони, 2019 йил 31 декабрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” концепциялари қабул қилинди.

Миллий-маънавий юксалиш жараёни тарихан илгарироқ юзага келади, бу жараён халқ ва миллатнинг шаклланиши билан бирга реалликка айланади: бусиз миллат мақомга эга эмас. Шуни таъкидлаш зарурки, халқнинг, миллатнинг барқарор ижтимоий этник бирлик сифатида тарих саҳнасидан жой олиши маънавий ўзлигини тарихий-маданий жараёнларда намоён этишига боғлиқдир. Маънавий юксалиш жараёни узоқ тарихий тараққиёт даврида авлодларнинг маънавий, ижодий, гносеологик изланишлари натижасида пайдо бўлади. Миллат шакллангани сари у аниқ кўринишга, маълум бир тамойиллар, нормалар, моделлар, қадриятлар тарзига ўтиб муқим, барқарор, миллий маданиятнинг муҳим қисмига айланади. Масалан, ўзбек халқи маънавий ўзлигини аждодларимизнинг гуманистик мероси, Ислом динидаги умуминсоний қадриятлардан излаши беҳуда эмас [7,8]. Чунки уларда халқимизнинг орзу-умидлари, ахлоқ, одоб, эзгулик, адолат, муҳаббат, раҳм-шавқат, фаровон ҳаёт ҳақидаги илғор ғоялар ўз аксини топган. Айнан шу компонентлар фуқаролик жамиятини барпо этиш шароитида бугун ўзбек халқининг тарихий-маданий мероси, маънавий маданиятининг асоси сифатида ўрганилмоқда.

Маънавий юксалиш жараёни миллий тараққиётнинг моҳиятини аглашнинг муҳим бўлаги. Миллатлар, халқлар, умуман тараққиёт тарихини ўрганиш кўрсатадики, маънавий ўзликни аглашсиз миллат, халқ ўзининг мустақиллигига эришолмайди ҳам, уни сақлаб қололмайди ҳам. Миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёни бир-бирига диалектик боғлиқ, шу маънода, миллатнинг, халқнинг сиёсий стратегик мақсади ва ушбу мақсадга эришгач, уни ижтимоий-сиёсий жихатдан мустаҳкамлаш

воситаларини, механизмларини, институтларини яратиш мақсади уйғунлашиб келади. Миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёнининг ўзаро алоқадорлик ва таъсир хусусиятларини англаш миллатга, халққа экзистенциал борлиқда, бошқа миллатлар, халқлар билан тенг хуқуқлиқда ўзлигини намоён қилиш имконини беради [9, С.456].

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2017 йил 7 февралда “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги фармоннинг қабул қилиниши ҳам мамлакатимизнинг ижтимоий – иқтисодий ривожланиши учун устувор йўналишларни белгилаб берди. Айни пайтда бу йўл, шубҳасиз, юртимизда янги ҳаёт, янги жамият барпо этиш, мамлакатимизни замонавий ривожланган давлатлар қаторига олиб чиқиш стратегияси ҳамдир. ўзгаришларнинг тадрижийлиги ва босқичма-босқичлиги, миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлигига асослангани, бу жараёнда халқ менталитети ва мавжуд шарт-шароитлар ҳисобга олингани, ислоҳотларнинг инсон манфаатлари ва ҳақ-хуқуқлари, унинг жисмоний ва маънавий юксалиши, жамиятдаги барча қатламларнинг эҳтиёjlари ва халқ фаровонлиги ғоясига хизмат қилиши ушбу таълимотнинг нақадар кенг қамровли тушунча, тамойил ва қарашлар тизимидан иборат эканини қўрсатади [10,11].

Шунинг учун маънавий юксалиш жараёнida умуминсоний ва миллий қадриятлар диалектикаси ўз-ўзидан рўёбга чиқадиган ижтимоий-фалсафий ҳодиса эмас, балки инсонларда, аввало, умуминсоний қадриятларни қадрлаш туйғусини мустаҳкамлашни, уларда масъулият ҳиссини оширишни тақазо этади [12,13]. Шу маънода, фуқаролик жамиятини ривожлантириш шароитида маънавий юксалиш миллий тараққиётнинг муҳим хусусиятларига доир изланишларимизни қўйидаги хулосалар асосида умумлаштириш мумкин:

1. Фуқаролик жамиятини ривожлантиришда амалга оширилаётган ислоҳотлар халқимиз маънавиятининг тикланишини таъминлашга хизмат қиласи. Бу ҳодиса эса маънавий юксалишнинг миллий тараққиёт жараёни билан фундаментал боғлиқлигини таъминлайди. Натижада демократик ислоҳотлар давридагина тарихимизнинг битилмаган саҳифаларини ўрганиш имконияти яратилди [14]. Кўп миллатли халқимизнинг анъана ва урф одатларининг сақланишига, натижада фуқаролар тафаккурининг ижобий ўзгаришига эришилди.

2. Маънавий юксалиш жараёнida юксак маданий қадриятлар қайта тикланди, маънавий меросга муносабат ўзгарди. Бу эса маънавий юксалиш жараёнida умуминсоний ва миллий қадриятлар диалектикаси ўз-ўзидан рўёбга чиқадиган эмаслигини асослади. Натижада жаҳон цивилизацияси маънавияти ривожига муносиб ҳисса қўшган шаҳарларимиз юбилейлари халқаро ташкилотлар иштирокида ўтказилди. Жаҳон фани, маданияти, санъати, адабиёти ривожига, инсон тафаккури ўзгаришига салмоқли ҳисса қўшган алломаларимиз ижоди, таълимотларини ўрганиш, асарларини чоп этиш имкониятига эришилди.

3. Маънавий тикланиш, янгиланиш ва юксалиш янги даврда яшаётган, ижод қилаётган шахс маънавиятини шакиллантириш жараёни билан биргаликда кечди. Бу ҳолатнинг мураккаблиги жамиятда вужудга келаётган тубдан янги ижтимоий муносабатларнинг шаклланиши даври билан боғлиқ бўлди. Шу билан биргаликда маънавий янгиланиш шахс тарбияси, яъни комил инсон шаклланишини таъминлашга хизмат қилди.

4. “Умуминсоний қадриятлар” ва уларнинг асосий шакллари хилма-хил тарзда, ранг-баранг ҳолат ва турли даражаларда намоён бўладиган, ғоят мураккаб, мазмунан ниҳоятда бой ва кенг қамровли ижтиомий тушунчалардир [15,16]. У жамиятнинг маънавий юксалиши ва миллий тараққиёт уйғунылигини таъминлашга барча имконияти ва билимини сарфлаётганларнинг фаолияти учун шароитларни яратиш учун умумдавлат миқёсида натижали тадбирлар амалга оширишга хизмат қилади [17].

Шу маънода, қуйидаги тавсиялар амалий ҳаётда реал воқеликка айланиши ўзининг самарали натижасини бериши мумкин:

миллий тараққиётнинг ғоявий асосларини шакллантиришда муҳим рол ўйнаётган ижтиомий-гуманитардан, ўқув қўлланма ва монографиялар чоп этиш, илмий тадқиқот ишлари олиб бориш;

шахс ва жамият ҳаётида демократик тамойилларни қарор топтириш, хурфикрлиликни, ўзини-ўзи танқидни ривожлантиришга хизмат қилувчи илмий-фалсафий мақолалар кўрик танловини ўтказиш;

маънавий юксалиш миллий тараққиётнинг таркибий қисми сифатида миллатнинг, халқнинг тарихий-маданий, ижтиомий-ахлоқий, диний-рухий ва бадиий-эстетик қадриятларни идрок этиши учун демократик ислоҳотлар кўламини чукурлаштириш;

миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёнини фалсафий тадқиқотлар доирасида ўрганиш ва шу асосда миллий истиқдол ғоясини тарғиб этишга йўналтирилган, маънавий-тарбиявий ишлар савиясини ошириш;

миллий тараққиётга маънавий юксалиш жараёнининг таъсир хусусиятларини мамлакатимиизда олиб борилаётган ислоҳотлар мазмуни билан боғлиқ бўлган телеўрсатув ва эшиттиришлар ҳажмини муттасил кўпайтириш;

маънавий юксалиш жараёнига бевосита таъсир кўрсатувчи ахлоқ, маданият ва ижтиомий фаолиятнинг ўзаро уйғунылигининг фалсафий, қиёсий таҳлилига доир илмий-амалий конференциялар ўтказиш;

миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёнининг жамият стратегик мақсадлари билан боғлиқлигини ўрганишга хизмат қилувчи маълумотлар базасини яратиш лозим [2,18].

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёни бир-бирига узвий боғлиқ, шу маънода, миллатнинг, халқнинг сиёсий стратегик мақсади ва ушбу мақсадга эришгач, уни ижтиомий-иқтисодий жиҳатдан мустаҳкамлаш воситаларини, механизмларини яратиш мақсади уйғунлашиб келади. Миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёнининг ўзаро алоқадорлик хусусиятларини англаш миллатга, халқга экзистенциал борлиқда, бошқа миллатлар, халқлар билан тенг хуқуқлиқда ўзлигини намоён қилиш имконини беради. Кўпинча маънавий юксалиш миллий тараққиёт жараёнининг моҳиятини англашга нисбатан восита, қурол сифатида хам тушуниш мумкин. Миллий тараққиёт ва маънавий юксалиш жараёнининг ўзаро алоқадорлиги ва таъсир хусусиятларини фалсафий тадқиқ этиш Ўзбекистонда амалга оширилаётган демократик ўзгаришлар, фуқаролик жамияти ва хукуқий давлат барпо этишга қаратилган ижтиомий-сиёсий жараёнлар билан боғлиқдир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 24 январь 2020 йил// <https://aza.uz/uz/posts/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
2. Ibragimovich N. R. Social And Philosophical Fundamentals Of National Development //The American Journal of Applied sciences. – 2020. – Т. 2. – №. 07. – С. 45-49.
3. Холмирзаева М. А. Научный статус методики обучения истории //Вопросы педагогики. – 2018. – №. 4-2. – С. 100-102.
4. Назаров Қ. Гоялар фалсафаси (тажрибий қўлланма). – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат ва жамият қурилиши академияси, 2011.
5. Mamanovich R. K. Components of political culture in political processes //Academicia: an international multidisciplinary research journal. – 2021. – Т. 11. – №. 2. – С. 953-959.
6. Холмирзаева М.А. Психолого-педагогические аспекты становления ценностной сферы личности //Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2020. – №. 1. – С. 186-189.
7. Расулов Х. М. Фуқаролик жамияти: бошқарувда номарказлаштиришнинг истиқболлари //журнал правовых исследований. – 2020. – Т. 5. – №. 2.
8. Хужаназаров А.З., Алламуратов Ш.А. Система здравоохранения в Узбекистане: проблемы и реформы //Бюллетень науки и практики. – 2021. – Т. 7. – №. 2.
9. Российская социологическая энциклопедия. Под общей редакцией академика РАН Г.В. Осипова. -М.: Издательская группа Норма-ИНФРА, 1998.
10. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз.- Т. Ўзбекистон, 2017.
11. Ziyadullayevich K. A. Healthcare system in the surkhandarya region: reforms and results (on the example of the kumkurgan district) //Academicia: an international multidisciplinary research journal. – 2021. – Т. 11. – №. 2. – С. 1395-1399.
12. Kholmirzaeva M., Ruzieva M. The Role Of Legal Consciousness And Legal Culture In Ensuring The Ideological Security Of The National Interests Of The People Of Uzbekistan //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2021. – Т. 3. – №. 03. – С. 355-359.
13. Khuzhanazarov A. Z., Allamuratov S. A. LOOK AT MEDICINE ATTENTION: PROBLEMS AND SOLUTIONS // Ўтмишга назар журнали. – 2019. – Т. 24. – №. 2.
14. Холмирзаева М.А. Основные принципы современной демократии //Наука среди нас. – 2018. – №. 3. – С. 105-108.
15. Abdumuradovna K. M. Ideological and Ideological Issues of Protecting the Interests of the People of Uzbekistan in the Period of National Growth //International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. – 2020. – Т. 7. – №. 5. – С. 206-212.
16. Холмирзаева М.А. Инновацион ривожланиш шароитида миллий манфаатларни мафкуравий жиҳатдан ҳимоя қилишнинг фалсафий жиҳатлари //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №.1.
17. Азизхўжаев А.А. Миллий давлатчилик ва маънавият. -Тошкент: Шарқ, 1997.
18. Norliev R. I. SOCIAL AND PHILOSOPHICAL FUNDAMENTALS OF NATIONAL DEVELOPMENT //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 7. – С. 321-323.